

Immateriaalioikeutta ja tekijyyttä koskevat kysymykset

Professori Niklas Bruun

IPR University Center

Tekijyysseminaari 31.8.2005
Tutkimuseettinen neuvottelukunta

Tekijyys missä mielessä?

- Tutkimuksen tekijä?
- Tutkimusongelman asettaja?
- Tutkimusraportin tekijä?
- Keksinnön tekijä?
- Tutkimustuloksen tuottaja?

Immateriaalioikeuksien “suojan kohde”

- Tutkimuksen tekijä voi olla eri henkilö kuin tutkimuksessa syntyneen suojatun oikeuden “alkuperäinen” haltija
- Esimerkki I: Keksijä on vain yksi tutkimusryhmän jäsen
- Esimerkki II: Tutkimusraportin on kirjoittanut vain yksi tutkimusryhmän jäsen, jolloin tekijänoikeus saattaa olla vain tällä henkilöllä

Tekijyyden ydinkysymys

Tutkimuksen tekijä määritellään eri alojen käytäntöjen ja tutkimuseettisten perinteiden ja suositusten mukaan

Edellytys: Luova omaperäinen rooli tutkimusprosessissa

Immateriaalioikeuden subjekti määräytyy kunkin lainsäädännön ja käytännön mukaan

Kriteerit ovat lähellä toisiaan mutta eivät aivan samoja

Immateriaalioikeuden sääntely

- **Tekijänoikeus:** “Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen...”(tekijänoikeuslain 1 §).
- **Patenttioikeus:** “Joka on tehnyt keksinnön, jota voidaan käyttää teollisesti ... voi saada patentin keksintöön...”(patenttilain 1 §)

Tekijyys tekijän- oikeuslain mukaan

- Teoskriteeri: luova ja omaperäinen
- Jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksina muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimustenesittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta (6 §)
- Yhteenliitetty teos: Sillä, joka yhdistämällä teoksia tai teoksen osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin (5 §)
- käytännössä yhteisteos voi synnyttää ongelmia

Tekijyys patentti- lain mukaan

- **Keksinnön kriteerit: uutuus, keksinnöllisyys ja teollinen käyttö**
- **Jos kaksi tai useammat ovat yhdessä tehneet keksinnön ja he hakevat siihen patenttia on oikeus patenttiin heillä yhteisesti.**
- **Oikeus edellyttää osallisuutta keksimisprosessiin**
- **Käytännössä yhteisomistus keksintöihin ongelmallinen asia**

Tekijyys europalaisessa immateriaalioikeusperinteessä

- **Manner-Eurooppa (Pohjoismaat mukaan lukien):** Tekijyys on henkilöoikeudellinen empiirinen kysymys, josta ei oikeastaan voida sopia: teoksen tai keksinnön todellinen syntyprosessi määrää tekijät
- **USA:ssa** tekijyys on taloudellinen oikeus, josta voi disponoida: Tekijäpiiristä voidaan sopia

Tekijyys tutkimuksessa

- Suojatut tutkimustuotokset kuten keksinnöt, tutkimusraportit, tietokoneohjelmat ovat immateriaalioikeuslainsäädännön soveltamispiirissä:
- Tekijyys tutkimuksessa on kuitenkin eri asia:
Esimerkiksi tutkimusraportin nimet saattavat kertoa raportin kirjoittajien henkilöllisyyden, mutta myös usein tutkimusprojektissa mukana olleiden henkilöllisyys. Joskus tästä kerrotaan raportissa, joskus ei.

Tekijyys tutkimuksessa

- Tutkimuksen tekijyyden kriteeri on varmasti lähellä tekijänoikeuskriteeriä (“luova ja omaperäinen”) mutta nähdäkseni se on hieman väljempi ja siihen vaikuttaa myös tutkimuseettiset näkökohdat ja eri tieteenalojen perinteet
- Myös USA:n yhteisteoksiin sovellettu pragmaattinen lähestymistapa on saattanut vaikuttaa

Tekijyys ja muut tutkijat

- Tiede on kuten tunnettua kumulatiivista
- Lähtökohtana, että tutkimustuloksia tulee vapaasti voida käyttää tieteellisiin tarkoituksiin ja tutkija on velvollinen osoittamaan miten tulokset on saavutettu
- Sitaattioikeus, keksinnön käyttöä kokeissa, jotka koskevat itse keksintöä jne.

Johtopäätöksiä

- Tutkijan on ehdottomasti tunnettava tekijyyden oikeusasema sääntelevä immateriaalioikeuslainsäädäntö
- Immateriaalioikeudet eivät läheskään tyhjentävästi määrittele tekijyyttä tutkimuksessa
- Myös tutkimuksen tekijyyksymykset kaipaavat selventämistä erityisesti sen vuoksi, että tutkimusprosessin tekninen toteutusprosessi on mullistunut uuden teknologian seurauksena